

СТ А Н О В И Щ Е

от проф. д.н. Пепка Бояджиева,
Институт за изследване на общества и знанието, БАН

Относно: Трудовете на доц. д.н. Светла Колева, участник в конкурс за академичната длъжност „професор“, обявен от Института за изследване на общества и знанието при Българската академия на науките, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, за нуждите на секция „Общество на знанието: наука, образование и иновации“, публикуван в „Държавен вестник“, бр. 3 от 05.01.2018 г.

1. Обща характеристика на научната, научноприложната и педагогическата дейности на кандидата

Доц. д.н. Светла Колева е единствен кандидат в обявения конкурс за академичната длъжност „професор“ за нуждите на секция „Общество на знанието: наука, образование и иновации“ при Българската академия на науките. Конкурсът напълно съответства на академичния профил на кандидатката, на нейните научни постижения, преподавателска и експертна дейности.

Материалите за участие в конкурса са представени законосъобразно, коректно и изключително прецизно. В приложените списъци на публикации ясно са разграничени публикациите след заемането на академичната длъжност „доцент“ и е уточнено с кои публикации доц. Колева участва в настоящия конкурс.

Професионалният профил на доц. Колева се характеризира с многостранност, а академичните и обществените ѝ изяви впечатляват с безспорния си професионализъм и значителна интензивност. Чрез отстояването на международно съизмерими професионални критерии във всички свои дейности тя задава висок стандарт за качество на социологическите изследвания и публикации, на преподавателска, експертна и организационна работа.

2. Съдържателен анализ на научните постижения на кандидата

Публикациите на доц. Колева са разпознаваеми и без читателят да се е информирал за името на автора. Това е несъмнен белег за постигната академична идентичност, за висок професионализъм и творческа оригиналност. Академичната кариера на доц. Колева е белязана от открояващи се постижения на всеки от етапите си, които не само маркират достигнатото от нея научно развитие, но и се утвърдиха като своеобразни еталони за професионализъм и академични стандарти. Достатъчно е тук да припомним две от нейните публикации – монографиите „Социологията като проект. Научна идентичност и социални изпитания в България 1945-1989“ (2010). Пенсофт, София-Москва, и „Totalitarian Experience and Knowledge Production: Sociology in Central and Eastern Europe 1945-1989“ (2018). Leiden, Brill, Series: Post-Western Social Sciences and Global Knowledge.

Основните проблемни полета, в които са съсредоточени изследователските търсения и научните приноси на доц. Светла Колева, са в областите на социологическата теория и епистемология, историята на социологията в България и

другите източноевропейски страни, социалните трансформации и иновации.

Публикациите на доц. Колева съдържат оригинални теоретични идеи и изводи, основаващи се на задълбочено промислени анализи на научна литература и на конкретни социални действия и практики. Светла Колева демонстрира безспорен социологически усет при идентифицирането на обектите на своите научни изследвания и плодотворно социологическо въображение при техния анализ. Същевременно публикациите ѝ се отличават с ясна саморефлексия върху ограниченията на анализа и възприетите теоретични подходи. Оценявам високо тази саморефлексия като признак на професионална зрялост, научна бдителност и интелектуална отговорност. Държа да отбележа още една характеристика на публикациите на доц. Колева, която сама по себе си не е научен принос, но е едно от условията на всяко истински научно изследване. Става въпрос за точния и много прецизен език на изложение. Това е безспорно свидетелство за постигната мисловна яснота относно отстояваните тези и аргументите в тяхна подкрепа.

Заглавията на публикациите, с които доц. Колева участва в конкурса, очертават доста широки и на пръв поглед дори разнородни тематични полета – от „Пловдив в дисциплинарната памет на съвременните социални науки в България“ до „Състраданието – постоянстващото отсъствие в българската социология“; от „Нехегемонистични социологии“ до „Как да направим социалното гостоприемно? Тоталитарното и посттоталитарното общество в светлината на *Етика на гостоприемството*“; от „Социология, интердисциплинарност и интернационализация на научното познание – преосмисляне на границите“ до „Африканските студенти в България: между образователната политика и институционалната практика на българската държава вчера и днес“. Всеки по-задълбочен прочит на представените за конкурса публикации, както и на другите публикации на доц. Колева, обаче без затруднения би открил поне два централни за социологическото познание въпроса, които пронизват и организират нейните изследователски търсения. Най-напред това е несекващият ѝ дълбок интерес към спецификата на социологическата практика. Става въпрос за осмисляне не само на *differentia specifica* на социологическото изследване, по-точно – на правенето на социология в сравнение с научните практики на другите (социални) науки, а и на комплексността на социологическата практика, обусловена от сложното преплитане на различни – институционални, финансови, професионални, дисциплинарни, парадигмални, лингвистични, теоретични – условия и зависимости, в рамките на които тя се осъществява. Дори и когато изследва сами по себе си много интересни социални феномени, доц. Колева не изневерява и не забравя въпроса за спецификата на социологическата практика. Ето как например тя определя целта на статията си, посветена на състраданието – „да се предложи социологическо обяснение на постоянстващото отсъствие на социологическа проблематизация на състраданието в България, а чрез него да се насочи вниманието към други, по-значими въпроси, свързани със самата същност на социологическата работа“ (Колева, С. 2013. „Състраданието – постоянстващото отсъствие в българската социология“, с. 312, к.м., П.Б.). На второ място, това е не по-малко дълбокият интерес на Светла Колева към евристичните възможности на социологическото изследване и на социологическия подход. С други думи, може ли да се разшири обхватът на традиционните обекти на социологическото изследване, като се идентифицират нови социологически обекти? Какъв е евристичният потенциал на социологията да ни каже нещо ново и интересно не само за социалните трансформации и формите на гражданска активност, но и за състраданието и комформистката девиация например? Ако няма съмнение, че социологията и философията имат полета на пресичане и нишки на свързване, то може ли да открием такива между социологията и литературата или между социологията и

приказките?

Доц. Колева е представила много прецизна формулировка на научните си приноси. Оценявам откритите приноси като реални и като напълно обосновано тяхното обобщаване в три основни области: епистемология на социологията и социалните науки, социология и социални науки – (интер)дисциплинарно развитие и институционални промени и социални трансформации и граждански иновации. Сред приносите ѝ особено бих откритола онези, които се отнасят към епистемологията на социологията и социалните науки. На първо място, това е легитимирането на термина „нехегемонистични социологии“ и концептуализирането на нехегемонистичната ситуация на упражняване на социологията чрез променящата се конфигурация от актьори, отношения и институционални механизми и чрез осмислянето на факта, че това е ситуация, условията за действие в която са дефинирани извън нея, а актьорите в нея са ограничени във възможностите да въздействат върху тези условия. Смятам за важно постижение и начина на проблематизиране на епистемологичния статус на контекста. Доц. Колева с основание настоява, както че всяка дисциплинарна практика трябва да се изучава спрямо собствената ѝ мяра, така и че това изучаване изисква даден контекст да не се превръща в референтна рамка за анализ на социологически практики в други контексти. В тази връзка е важна и тезата, че разкриването „на ролята на контекста в определянето на изследователските проблеми“ следва да се осъществява „без да се забравя обаче, че контекстуализирането на дадена социологическа практика по никакъв начин не изчерпва обяснението на нейните особености“ (Колева, С. 2013. „Състраданието – постоянстващото отсъствие в българската социология“, с. 312).

В публикациите си доц. Светла Колева основателно отделя голямо внимание на въпроса за отношението между социологията и други социални и хуманитарни науки. В тази връзка ще открия приносния характер на обосноваването на базата на конкретни анализи теза, че социологическият инструментариум става по-чувствителен и по-прецизен чрез диалога с другите социални науки „при условие (бих допълнила „само при условие“), че социолозите ги разглеждат като сфери на автономни знания, практики и опит“ (Авторска справка за приносните моменти в публикациите).

3. Въпроси по представените трудове на кандидата

Понятието „социологическа практика“ заема централно място в социологическия апарат на доц. Колева. Сравнително доста по-рядко се използва понятието „социологическа работа“, като то се свързва основно с разбирането на „въпросите за начините, по които се възприема и изучава социалното (Колева, С. 2013. „Състраданието – постоянстващото отсъствие в българската социология“, с. 312). Струва ми се, че би било интересно понятието „социологическа практика“ да се съотнесе и с дефинирано по друг начин понятие „социологическа работа“ – социологическа работа, разбрана например по аналогия с понятието „педагогическа работа“ на Бурдийо (*Bourdieu, P., J. Passeron (1977). Reproduction in Education, Society and Culture, London: Sage*), като работата, която е необходима, за да се разбере социологически даден феномен. Тогава биха възникнали въпроси като: Колко и какъв вид социологическа работа е необходима за разбиране на едни и същи социологически феномени в различни социални, институционални и когнитивни контексти?

Задълбочените изследвания на доц. Колева, свързани с отношението между социологията и други социални науки, ме стимулират да поставя въпроса и за отношението между по-общата социологическа теория и отделните частни социологически дисциплини, по-конкретно – за посоките на взаимодействие и взаимно

обогатяване между тях. Изследването например на африканските студенти, завършили висше образование в България в периода 1960-1900 г., основателно се мисли като възможно начало на отделно изследователско поле – африкански изследвания, – което обединява множество и разнообразни проблематики – от външна политика и международни стратегии на българската държава до представата за Другия и трансфера на образователен опит. Това изследване би могло да се мисли и в перспективата на взаимодействието между различни социологически дисциплини, като социология на образованието, социология на политиката, социология на личността. Защото няма съмнение, че жизнените траектории на африканските студенти не могат да бъдат напълно разбрани, ако не се вземат предвид не само политиките и институционалните практики на българската държава, но и спецификата на университета като институция, в която и чрез която те са се социализирали.

4. Лични впечатления на рецензента от кандидата

Познавам доц. Колева отдавна и имам удоволствието да работим дълги години в Института по социология на БАН, а след това и в една секция в Института за изследване на обществата и знанието. На основата на личните си впечатления от работата и публичните изяви на доц. д.н. Светла Колева мога с увереност да кажа, че тя напълно заслужено се утвърди като един от най-изявените и уважаваните български социолози и социални учени. Убедена съм, че нейното творчество, професионалната ѝ вискателност и високи стандарти, а също и безспорният ѝ международен авторитет са много ценни за развитието както на Института за изследване на обществата и знанието, така и на социологическата ни общност и по-общо – на социалните науки и хуманитаристиката в България.

5. Мотивирано и ясно формулирано заключение

Върху основата на всичко казано по-горе за значимите научни постижения и за богатия изследователски и организационен опит на доц. д.н. Светла Колева категорично препоръчвам на членовете на уважаемото жури и на Научния съвет на Института за изследване на обществата и знанието при БАН да гласуват единодушно в подкрепа на нейното избиране на академичната длъжност „професор” за нуждите на секция „Общество на знанието: наука, образование и иновации”, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата. Избирането на доц. д.н. Светла Колева на академичната длъжност „професор” ще бъде не само заслужено признание за нейните научни постижения, но и от съществено значение за бъдещото развитие на социологията у нас и по-нататъшното утвърждаване на Института за изследване на обществата и знанието като водещ национален научен център в областта на социалните науки и като уважаван и търсен партньор в европейското изследователско пространство.

Проф. д.н. Пепка Бояджиева

07.05.2018 г.
София